

॥ १५ ॥ प्रवृत्तं कर्म सृष्टिहेतुं निवृत्तं कर्म मोक्षहेतुं कथयामास ॥ १६ ॥ गोभ्य इन्द्रियच्छिद्रेभ्यः ॥ १७ ॥ देवी ब्रह्मरुद्री ॥ १८ ॥ देवो ब्रह्मा मरणं मृत्याणवियोगस्तमस्येच्छतीति मृत्युरित्यर्थः इति आहेशेषः

नारद उवाच श्रुत्वा हि वचनं देवः प्रजानां हितकारणे ॥ तेजः संधारयामास पुनरेवांतरात्मनि ॥ १५ ॥ ततोऽग्निमुपसंस्तृत्य भगवोऽहो कसत्कृतः ॥ प्रवृत्तं च निवृत्तं च कथयामास वै प्रभुः ॥ १६ ॥ उपसंहरतस्तस्य तमग्निरोषजंतया ॥ प्रादुर्बभूव विश्वेभ्यो गोभ्यो नारी महात्मनः ॥ १७ ॥ कृष्णरक्ततथापि गारक्तजिह्वास्य लोचनम् ॥ कुंडलाभ्यां च राजेंद्र तमाभ्यां तप्तभूषणा ॥ १८ ॥ सनिःस्त्यतथाखेभ्यो दक्षिणां दिशमाश्रिता ॥ स्मयमाना च सा वेक्ष्य देवौ विश्वेभ्यः श्रुत्वा भू ॥ १९ ॥ तामाहूय तदा देवलोकादिनिधनेश्वरः ॥ मृत्यो इति महीपालजहिचेमाः प्रजा इति ॥ २० ॥ त्वं हि संहारबुद्ध्याथ प्रादुर्भूता रूषो मम ॥ तस्मात्संहर सर्वास्त्वंप्रजाः सजडपंडिताः ॥ २१ ॥ मम त्वं हि नियोगेन ततः श्रेयोऽत्यवाप्स्यसि ॥ एवमुक्ता तु सा तेन मृत्युः कमललोचना ॥ २२ ॥ दध्यौ चात्यर्थमबला प्ररुदचमुत्वरं ॥ पाणिभ्यां प्रतिजग्राह तान्यश्रूणि पितामहः ॥ सर्वभूतहितार्थाय तां चाप्यनुनयत्तदा ॥ २३ ॥ इति श्रीमहाभारते द्रोणपर्वणि अभिमन्युवधपर्वणि मृत्युकथने त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ नारद उवाच विनीय दुःखमबला आत्मन्येव प्रजापतिं ॥ उवाच प्रांजलिर्भूत्वालते वावर्जिता पुनः ॥ १ ॥ मृत्युरुवाच त्वया सृष्टा कथं नारी इदृशी वदतां वर ॥ क्रूरं कर्माहितं कुर्यात्तदेव किमु जानती ॥ २ ॥ विभेम्यहमधर्माद्विप्रसीद भगवन्प्रभो ॥ प्रिया नृपत्रान्वयस्यांश्च भ्रातृन्मातुः पितृन्पतीन् ॥ ३ ॥ अपध्यास्यंति मे देवमृत्युं खेभ्यो विभेम्यहं ॥ ४ ॥ तेभ्यो हं भगवन्भीता शरणं त्वाहमागता ॥ यमस्य भवनं देवगच्छेयं न सुरोत्तम ॥ ५ ॥ कायेन विनयोपेतामूर्ध्ना दग्धं न खेन च ॥ एतदिच्छाम्यहं कामं त्वत्तोलोकपितामह ॥ ६ ॥ इच्छेयं त्वत्प्रसादाद्विपस्तप्तं प्रजे श्वर ॥ प्रदिशे मं वरं देवत्वं मध्यं भगवन्प्रभो ॥ ७ ॥ त्वया ह्युक्ता गमिष्यामि धेनुकाश्रममुत्तमं ॥ तत्र तपस्येतपस्तीव्रं तवैवाराधने रता ॥ ८ ॥ न हि शक्यामि देवं शप्राणान् भृतां प्रियान् ॥ हर्तुं विलपमाना मधर्मादभिरक्षमां ॥ ९ ॥ ब्रह्मोवाच मृत्यो संकल्पितासि त्वंप्रजासंहारहेतुना ॥ गच्छ संहर सर्वास्त्वंप्रजामाते विचारणा ॥ १० ॥ भविता त्वेतदेवं हि नैतज्जात्वन्यथा भवेत् ॥ भवत्वनिदिता लोके कुरुष्व वचनं मम ॥ ११ ॥

॥ २० ॥ रूषो रोषात् ॥ २१ ॥ २२ ॥ इति द्रोणपर्वणि टीकायां त्रिपंचाशत्तमोऽध्यायः ॥ ५३ ॥ ॥ ५४ ॥ विनीयेति लतेवेति त्वदेकशरण्यत्वे दृष्टान्तः ॥ ११ ॥ २३ ॥ प्रियादीन् भ्रती मिति शेषः तत्संबन्धिनः अपध्यास्यंति परानिष्टचित्तनमपध्यानं मृतेषु मयामारितेषु लोकेषु सत्सु मेमां ॥ ४ ॥ यमः शास्ता मृत्युः प्राणवियोगकर्त्री देवता ॥ ५ ॥ उदघनखेन अंजलिना विनयोपेता शरणागतास्तीत्यर्थः ॥ ६ ॥ ७ ॥ ११ ॥ ११ ॥